
“ODRASTANJE 60-IH & 70-IH” – IZLOŽBA ETNOGRAFSKOG MUZEJA SPLIT I POPRATNE EDUKATIVNE AKCIJE

IM 48, 2017.
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

VEDRANA PREMUŽ ĐIPALO □ Etnografski muzej Split, Split

Ideja o izložbi *OdraSTanje 60-ih & 70-ih* nastala je tijekom susreta autorice, ujedno muzejske pedagoginje, s djecom i mladim posjetiteljima Muzeja na kojemu je uočena potreba prezentiranja pojedinih fenomena nedavne prošlosti.

Izloženi su predmeti najvećim dijelom prikupljeni putem javnih poziva u medijima, i to upravo za potrebe izložbe jer je dotadašnja muzejska praksa skupljanja predmeta pretežito bila usmjerena na predmete s kraja 19. do sredine 20. stoljeća.

Projektom je stavljen naglasak na jedinstveno vremensko razdoblje u novijoj splitskoj povijesti, kada su neke pozitivne prakse tadašnjega jugoslavenskog društva – emancipacija, modernizacija, industrijalizacija i urbanizacija – ušle i u splitsku svakodnevnicu.

Provedena su istraživanja upozorila i na aspekte poput nametnutog kolektivizma i ideologizacije dječje svakodnevne. Unatoč ideologizaciji djetinjstva, to razdoblje obilježava izrazita društvena briga o djeci, što je vidljivo, primjerice, u jačanju zdravstvene skrbi za djecu, u osnivanju velikog broja različitih dječjih ustanova ili u organiziranju dječjih aktivnosti. Podvojenost društvene stvarnosti moguće je pratiti i na temelju odrastanja tadašnje djece – odgajana su i obrazovana u procjepu između socijalističkog Istoka i kapitalističkog Zapada. Uz njegovanje kulta ličnosti i tekovina NOB-a, u njihovu su djetinjstvu glavni junaci bili likovi iz stripova, zapadnoeuropskih i američkih animiranih i igranih filmova ili glazbe te drugi fenomeni popularne kulture.

Izložbom su postavljena neka pitanja poput utjecaja političko-gospodarskih prilika i ondašnje ideologije na dječju svakodnevnicu te utjecaja literature, likovnih umjetnosti i masmedijske kulture (televizije, kinematografije, radija, festivala zabavne glazbe) na djecu i mlade. Također nas je zanimalo koje su posebnosti odrastanja u nekoj određenoj sredini i u određenom vremenskom razdoblju, a istraživanja su ponajprije obuhvatila iskustva odrastanja djece i mladih u gradu Splitu. Surađujući s velikim brojem sugrađana koji su se na različite načine uključili u pripremu izložbe, primijetili smo izrazito velik emotivni naboj koji je obilježio cjelokupan pripremni proces, a potom se očitovao i pri razgledavanju izložbe.

Koncepcija izložbe podrazumijevala je nekoliko cjelina. Uz uvodnu uvećanu fotografiju djevojčice na trokolici postavljen je crno-bijeli *vintage* televizor *Iskra Minirama* kao podsjetnik na početke planskog razvoja industrijskog dizajna u pojedinim jugoslavenskim tvornicama, ali i na vrijeme kada se crtani film obično gledao samo u 19:15 sati.

Moja soba puna igračaka cjelina je u kojoj su pretežito izložene igračke hrvatskih tvornica – tvornice *Biserka* iz Zagreba i *Jugoplastike* iz Splita. Police različitih boja s izloženim igračkama i slikovnicama te tepih s predimenzioniranim dominom koji je bio dostupan djeci za igru stvarali su dojam dječje sobe. Igračke spomenutih tvornica izrađene su od različitih vrsta plastičnih i gumenih materijala, a industrijskom se proizvodnjom osiguravala ekonomična izrada i šira dostupnost proizvoda. Zagrebačka tvornica *Biserka* već je početkom 1960-ih godina jedina u Jugoslaviji imala licenciju za izradu Disneyjevih igračaka. Splitska tvornica *Jugoplastika* proizvodila je brojne artikle namijenjene djeci. Dječji asortiman te tvornice obuhvaćao je velik broj predmeta poput plastičnih sandala, čizmica, kabanica, školskog pribora, školskih torbi, ali i mnoštvo različitih igračaka, među kojima su vrlo popularne bile lutke i lopte za napuhivanje.

Cjelina *Kako smo se odijevali* obuhvatila je odijevanje djece 1960-ih i 1970-ih godina, obilježeno inozemnim utjecajima i uvelike oslonjeno na vlastitu proizvodnju tipa "uradi sam", o čemu svjedoče i novinska izdanja. Naime, u njima su često objavljivani krojevi i upute za izradu određenoga odjevnog predmeta, kao i upute o ukrašavanju i prekrajanju odjeće. Odjevni predmeti te cjeline prezentirani su njihovim postavljanjem na kolutove za *hulahop* te na crnu piši-briši ploču.

U cjelini *Moji školski dani* izloženi su predmeti za školu. Svakodnevni školski dan ondašnjih školaraca počinjao je oblačenjem školske uniforme – popularno nazivane *kecelja*. Uniformiranošću u odijevanju kao vidljivom pokazatelju kolektivizma koji se u to vrijeme nametao u odgoju djece trebale su se prikriti socijalne razlike među učenicima.

Usto, uniforme su bile i razlikovno obilježje pojedinih splitskih škola. Neizostavnim dijelom školske opreme bile su i crne papuče. Osim njih, Splićanima su bile najdostupnije *Jugoplastikine* školske torbe koje su se mogle kupiti u različitim kombinacijama boja. Navedeni predmeti, uz druge izložene školske potrepštine poput gimnastičkih trikota, pernica, globusa, bilježnica, knjiga, pionirskih kapa i rubaca – bili su izloženi u inscenaciji učionice iz tog razdoblja.

Cjelina *Moji hobiji i igre* tematizirala je dječje kolekcionarstvo. Tih su se godina djeca bavila skupljanjem albuma i sličica, stripova, značaka, salveta, postera, papirnatih lutkica za odijevanje, omota od bombona. Osobito vrijednim predmetima smatrani su oni koji su bili nabavljeni u inozemstvu. Dječje kolekcionarstvo bilo je apsolutni hit među ondašnjom djecom, a danas je prepoznatljiv simbol odrastanja iz doba socijalizma.

U sklopu te cjeline dvije su točke bile vizualno naglašene: središnji dio prostora s izloženim tehničkim "novotarijama" tog vremena i s pozadinom koja je predstavljala karakterističan uzorak narančastih zidnih tapeta iz 1970-ih te zid asocijacija nazvan *60-te & 70-te u 15 x 15*. Riječ je o instalaciji od 80-ak asocijacija na podlogama dimenzija 15 x 15 cm. Svaku pojedinu sličicu ili predmet na tom zidu bilo je moguće "dešifrirati" uz pomoć pomagala u obliku popratnih objašnjenja obješenih pokraj njih.

U cjelini *Igramo se vanka* izloženi su rekviziti za dječju igru na otvorenome. Uz najčešće igre splitske djece kao što su *na vatalo*, *zogarela*, *škatale-batule*, *papagalo-ke ora že*, *pagarešto*, *na slipe miše*, *na penjeve*, *kola na žicu*, *gluhi telefon*, *kukalo*, *na franje*, *na plojke*, *kolombar*, *benze*, *na konje*, *preskakanje konopa*, *na sličice*, *na piljke*, djeca su velik dio vremena provodila igrajući se na otvorenome, što je nerijetko uključivalo i igru loptom – bilo da se igrao nogomet, graničar ili sl. Grupiranje u dvije međusobno suprotstavljene strane omogućivalo je igru kaubojia i Indijana, partizana i Nijemaca, lopova i policajaca. Vozile su se koturaljke, bicikli, *kareti*, vrtio se *hulahop* i preskakivao *laštik*. Osim navedenih predmeta za igru, u središnjem su dijelu izloženi gumena brodice tvornice *Jugoplastika* te bicikl *pony*.

Edukativni program koji je pratio izložbu održavao se na dvije razine. Zamišljeno je da se dio edukativnih radionica održava u muzejskom prostoru, a drugi je osmišljen za prostor obližnje Osnovne škole Pojišan. Zajednički projekt OŠ Pojišan i Etnografskog muzeja Split predstavljen je u sklopu programa *Sudamije 2017*. Tijekom tromjesečnog projekta učenici su, osim višekratnog posjeta Muzeju, uz mentorstvo učiteljica i muzejske pedagoginje, istraživali

Autorica izložbe i kataloga

Vedrana Premuž Đipalo

Autori tekstova u katalogu

Vedrana Premuž Đipalo

Igor Duda

Umjetnički kolektiv OUR (Alemka

Đivoje, Dalibor Prančević,

Robertina Tomić)

Idejno rješenje likovnog postava

Vedrana Premuž Đipalo

Samantha Pavić

Ivana Stić

Grafičko oblikovanje kataloga i panoa

Dina Vuletin-Borčić

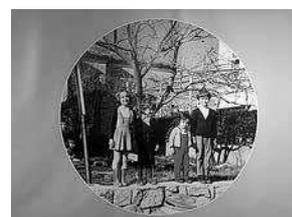
Stručna i tehnička pomoć pri realizaciji likovnog postava

Volga Lopusinsky-Zoković

Lidija Labrović-Mataić

Edukativni program

Vedrana Premuž Đipalo

igre i igračke druge polovice 20. st., “obnovili” su sat domaćinstva prišivajući gumbе, izrađivali su vlastitu igračku, “oživjeli” ideju ispisivanja spomenara, osmišljavali kreacije za zamišljene školske *kecelje* te skupljali predmete iz tog vremena. Naposljetku, sve su to prezentirali u atriju škole. Posljednji dan projekta bio je predviđen za igre koje su djeca igrala u dvorištu OŠ Pojišan. Izložbu koja je djelomično preseljena u školu dolazili su razgledati učenici drugih osnovnih škola, pri čemu su ih kroz cijelu priču o igračkama i igrama tog vremena vodili učenici OŠ Pojišan koji su sudjelovali u projektu.

Na kraju dodajmo da je upravo jedan od ciljeva izložbe bilo uspostavljanje temelja za daljnje uključivanje građana u rekonstrukciju nedavne prošlosti donošenjem predmeta iz tog vremena ili dodavanjem osobnih svjedočanstava, ali i edukacija djece i mladih. Izložba je tek prvi korak u istraživanju recentne splitske prošlosti, pri čemu smo željeli upozoriti na nužnost prikupljanja artefakata iz tog razdoblja.

Primljeno: 25. svibnja 2017.

GROWING UP IN THE SIXTIES AND SEVENTIES – AN EXHIBITION OF THE SPLIT ETHNOGRAPHIC MUSEUM AND ITS ANCILLARY EDUCATIONAL ACTIVITIES

The idea for the exhibition *Growing up in the Sixties and Seventies* [the ST representing the standard abbreviation for Split] arose during meetings of its creator, a museum educator, with children and young visitors to the Museum, at which it was seen that some features of the recent past needed presenting. On view are objects mostly assembled via public appeals in the media for the purpose of the exhibition itself, for museum collecting policy has been on the whole directed towards objects from the end of the 19th to the beginning of the 20th century. The project placed the emphasis on a unique period of time in recent Split history, when some positive practices of the Yugoslav society of the time – emancipation, modernisation, industrialisation and urbanisation – made their way into the everyday life of Split. The research carried out brought up aspects like enforced collectivism and ideologising of children’s daily life. In spite of the latter, however, the period was marked by a very distinct social care for children, visible in, for example, the strengthening of medical care for the young, in the foundation of a large number of children’s establishments and the organisation of activities for the young. The ambivalence in social reality can also be tracked according to the formation of children of that time – they were brought up and educated in a cleft between socialist East and capitalist West. The main heroes in childhood, apart from those fostered in the cult of personality and the People’s Liberation Struggle, were then figures from comic strips, western European and American cartoon and feature films, or music and other phenomena of popular culture.

The exhibition raised certain questions, like the impact of political and economic conditions and the ideology of the time on children’s everyday life, and the effects of reading, art and mass culture (TV, cinema, radio, pop music festivals) on children and young adults. We were also interested in what the particular features of growing up in a certain milieu were, and in a given period of time, and the research primarily concerned the experience of growing up in the city of Split.